

Tradície mäsiarov na Spiši

Miriam Lengová, Open Universiteit Heerlen, mlengova@hotmail.com

LENGOVÁ, Miriam. The traditions of the butchers in the Spis. Individual and Society, 2008, Vol. 11, Nr. 1.

The craft of the butcher is one of the oldest in the history of the craft. The butcher / meat master hacker could meet in any place. The butchers were among the freemen of the cities and took an important place in the city administration. The champions were therefore early own guilds, which were among those with the most members. Therefore, the butcher guilds had a long and interesting history. The dignity of their guilds were represented by their traditions.

Butcher. Spis. Guilds. Kezmarok. Levoca.

Mäsiarstvo patrilo medzi najrozšírenejšie a najstaršie remeslá na Slovensku. Mäsiarski majstri si medzi prvými zakladali vlastné cechy. Nebolo tomu inak ani na Spiši. Mäsiari patrili k najpočetnejším remeselníkom a zároveň i k najbohatším. V archívoch spišských miest sa zachovalo množstvo archívneho materiálu, ktorý poukazuje na rozšírenosť remesla v regióne. Zachovali sa cechové knihy, protokoly a účtovné knihy, obsahujúce dôležité údaje o živote v cechu, o učňoch, tovarišoch a majstroch, prijímaní nových majstrov do cechu a voľbách cechmajstrov, cechových stanovách, ako aj zápisy ekonomického charakteru, predovšetkým vyúčtovania cechmajstrov pri odovzdávaní úradu a kvartálne poplatky majstrov, ďalej výučné listy, tovarišské vysvedčenia a knižky, potvrdenia o získaní majstrovstva a prijatí do cechu.

Podľa údajov z roku 1542 boli v dvoch najväčších remeselníckych centrách na Spiši Levoči a Kežmarku najpočetnejší mäsiari. V **Levoči** pracovalo 10 mäsiarov. Početnejší boli len obuvníci, krajčíri a tesári.¹ V **Kežmarku** pôsobilo 23 mäsiarov.² V roku 1579 pracovali v Spišskej Sobote 4 mäsiari.³ V 16. a na začiatku 17. storočia prežívali mestá veľký hospodársky rozkvet. Odrazilo sa to aj na zvýšení počtu remeselníkov. V roku 1667 pracovalo v Levoči 31 mäsiarov, v roku 1696 sa ich počet zvýšil na 34.⁴ V Kežmarku pracovalo v tom istom roku 33 mäsiarov.⁵ V roku 1689 pracovalo v neďalekej **Lubici** (dnes súčasť Kežmarku) 19 mäsiarov a 5 vdov, v roku 1699 tu bolo napočítaných 15 mäsiarov.⁶ Zaujímavé je, že magistrát **Spišskej Novej Vsi** pozýval často do mesta aj mäsiarov z cudzích miest.⁷ Ťažko predpokladať, či bol v Spišskej Novej Vsi nedostatok mäsiarov, alebo to bolo z inej príčiny. Negatívny vplyv na vývoj remesiel mali vojnové časy (regionálne vojny medzi mestami, predovšetkým Kežmarku s Levočou o právo skladu, blízkosť Turkov a vojny s nimi, protihabsburské povstania), ktoré so sebou priniesli zvýšenie daní a príspevkov, plienenie, epidémie, mor. Veľký mor zasiahol Spiš v roku 1600. Podľa záznamov vraj naň v Levoči umrelo 3500 ľudí.⁸ V dôsledku spustošenia miest klesla kúpyschopnosť obyvateľstva, čo zapríčinilo tiež presýtenosť trhu. Začiatkom 18. storočia prežívali spišské mestá hlbokú krízu, ktorá bola výsledkom dlhotrvajúcich vojen a zvýšenej konkurencie medzi mestami. Remeslá a cechy sa ocitli v hlbokom úpadku. Došlo k výraznému poklesu obchodu. Prejavilo sa to aj znížením celkového počtu remeselníkov, ktorí sa sťažovali na neustále klesanie ich životnej úrovne. Typickým javom pre toto obdobie bolo, že sa mäsiari prestali zaoberať výlučne len svojím remeslom. Remeslo samotné ich už totiž nedokázalo uživiť. Stali sa aj poľnohospodármi. Snažili sa vlastniť čo najviac pôdy, ktorá bola meradlom majetnosti. Po roku 1735 sa mestá rýchlo obnovili a zvýšil sa aj počet obyvateľov a remeselníkov. Podľa výkazu z roku 1758 pracovalo v Spišskej Novej Vsi 40 mäsiarov, v Spišskej Sobote 25, v Spišskej Belej 21, v Spišskom Podhradí 17, v Poprade 12, v Starej Lubovni 10, v Lubici 9, v Spišských Vlachoch 8,

v Matejovciach pracovali 5 mäsiari, vo Velkej 4, v Podolínci 3 a v Hniezdom 2 mäsiari.⁹ V roku 1770 zaznamenal mäsiarsky cech v Kežmarku 40 majstrov.¹⁰ Napriek tomu, že sa zvyšoval počet remeselníckych dielní, majstri zamestnávali oveľa menej tovarišov. Najímali ich len vtedy, keď ich mohli pracovne využiť. Na ich plecía spadala najväčšia časť produkcie tovarov. Podľa záznamu z roku 1763 pracovalo v Levoči 28 mäsiarov s 13 učňami.¹¹ Podľa výkazu z roku 1780 zamestnávalo v Kežmarku 36 mäsiarskych majstrov spolu len 5 tovarišov (z celkového počtu 146) a v tomto roku pracovali úplne bez učňov.¹² V roku 1773 pracovalo v Spišskej Sobote 23 mäsiarov, v Poprade 8, v Matejovciach 6, vo Velkej 3, v Strážach pod Tatrami 4 mäsiari¹³ a v Spišskej Belej pracovalo 16 mäsiarov.¹⁴ Podľa výkazu remeselníkov z roku 1776 pracovalo v Spišskej Sobote 24 a v Poprade 11 majstrov, v Matejovciach pracovali 6 majstri, vo Velkej 4 a v Strážach pracovalo 5 majstrov.¹⁵

Najstarší mäsiarsky cech vytvorili v roku 1541 majstri v **Spišskej Novej Vsi**. Zaznamenal 40 majstrov.¹⁶ Mäsiarski majstri v **Kežmarku** vytvorili cech v roku 1545.¹⁷ Artikuly boli znova potvrdené v roku 1609.¹⁸ Cechová kniha začína rokom 1606.¹⁹ Spoločné stánky mali však už v 15. storočí. V mestách mali mäsiari určitú spoločenskú prevahu. Mnohí z nich zastávali významné funkcie v mestskej rade. Napr. v roku 1544 zastával úrad richtára v Kežmarku mäsiarsky majster Šebastián Fleischer.²⁰ Najznámejšie mäsiarske rodiny Maugsch a Toppertzer patrili medzi miestnu šľachtu. Artikuly mäsiarov z **Levoče** pochádzajú z roku 1570.²¹ Mäsiari sa v **Spišskej Sobote, Poprade, Velkej, Matejovciach a Strážach pod Tatrami** (mestecká dnes tvoria mestské časti Popradu) spomínajú v listine poľského panovníka Zigmunda II. Augusta z roku 1551.²² V tom istom roku vydal Zigmund II. August listinu aj pre cechy v **Spišskej Belej, Lubici, Tvarožnej, Ruskinovciach, vo Vrbove a Spišskom Podhradí**.²³ Pečať mäsiarov v Spišskej Belej pochádza z roku 1630.²⁴ Mäsiarski majstri piatich hornospišských mestečiek boli najskôr združení v jednom medzimestskom cechu. Sídlo cechu a cechmajstra bolo v Spišskej Sobote. Artikuly získali v roku 1614 od Košíc. Tieto artikuly boli v roku 1695 rozšírené na všetkých trinást zálohovaných miest.²⁵ Rokom 1614 začína aj protokol medzimestského cechu. Cechová kniha medzimestského cechu mäsiarov v troch mestečkách Poprade, Matejovciach a Velkej pochádza z roku 1649 a obnovená bola v roku 1709.²⁶ Zo Spišskej Soboty pochádzajú až tri cechové knihy medzimestského cechu mäsiarov dvoch mestečiek Spišskej Soboty a Stráží pod Tatrami. Prvá obsahuje zápisy z rokov 1612 - 1870 a druhá z rokov 1691 - 1801. Z roku 1681 pochádza aj kniha cechmajstrov.²⁷ Postupne však dochádzalo v cechu k sporom. Majstri z Popradu, Velkej a Matejoviec nesúhlasili s tým, aby bola sídlom cechu vždy len Spišská Sobota. Majstri troch mestečiek museli všetky poplatky odovzdávať do Spišskej Soboty, keďže tam bola aj cechová truhlica. Nemali preto k dispozícii žiadne vlastné finančné prostriedky. Okrem toho každý, kto chcel vykonať majstrovskú skúšku z okolitých mestečiek, musel ju vykonať v Spišskej Sobote pod dohľadom všetkých tamojších majstrov a rovnako tam vystrojiť majstrovskú hostinu. Tým niekoľkonásobne narástli aj jeho náklady. V roku 1783 sa však situácia zmenila. Cech prijal nové cechové privilegium vydané Máriou Teréziou. Majstri z Popradu, Velkej a Matejoviec využili túto udalosť na otvorený protest proti spišskosobotským majstrom a vyslali deputáciu ku provinčnému grófovi Jánovi Brüderleinovi. Od neho žiadali súhlas na vytvorenie samostatného cechu mäsiarov v Poprade, Velkej a Matejovciach. Vydaním nového privilegia 9. mája 1784 a slávnostným prijatím artikulov v mestečkách došlo k odtrhnutiu od spišskosobotského cechu.²⁸ Cechové artikuly vychádzali z levočských z roku 1691 a obsahovali 16 bodov. Sídlo cechu sa viac-menej pravidelne po dvoch rokoch striedalo v jednotlivých mestách. Rovnako to bolo aj s cechmajstrami.²⁹

K zaujímavej situácii došlo v roku 1814 medzi mäsiarmi v Poprade. Tu sa osem majstrov rozhodlo rozbiť spoločný cech s mäsiarmi z Velkej a z Matejoviec, ale u týchto majstrov nenašli pochopenie, ani podporu podobne ako u ostatných šiestich popradských majstrov, ktorí sa vyjadrili za spoločný cech. Medzi uvedenými príčinami figuroval tiež nadmerný počet majstrov v cechu. Uviedli, že v tom čase prekročilo hranicu 30 majstrov. K dohode medzi majstrami nedošlo, preto Provincia odporučila ponechať všetko po starom.³⁰

Artikuly cechu v **Lubici** pochádzajú z roku 1637. Potvrdil ich Pavol Seysz gróf 13 spišských miest, ktorý mal sídlo v Spišskej Novej Vsi.³¹ Provincia 16 spišských miest vydala cechu v roku 1779 overený odpis štatútov potvrdených v roku 1777 Máriou Teréziou.³² Cechová kniha mäsiarov sa zachovala až z 19. storočia.³³

Patrónom mäsiarov bol sv. Matej s toporom v ruke a sv. Lukáš s hlavou obetného zvieräta. Mali purpurovo-zlatú zástavu a znakom bol zlatý vôl a topor zasadený v purpurovom poli.

Čo sa týka náboženskej stránky obyvateľov a remeselníkov spišských miest, tí nikdy neskrývali svoje sympatie k lutherovmu učeniu a prijímali ho za svoje. Nové učenie si tu od počiatkov našlo sympatizantov. Mnohé zo spišských miest mali výrazný nemecký charakter. S nemeckými krajinami udržiavali najmä obchodné styky. Mnohí študenti odchádzali do Nemecka na štúdiá a tovariši sa tam zdokonaľovali vo

svojom remesle. V 18. storočí sa väčšina obyvateľov spišských miest hlásila k evanjelickej cirkvi augsburského vierovyznania. Bolo tomu tak aj v dvoch najväčších remeselníckych centrách Levoči³⁴ a Kežmarku, kde boli všetci členovia cechu mäsiarov evanjelici a.v.³⁵ Aj v Spišskej Belej boli v prevahe evanjelici.³⁶ Bolo tomu tak aj v piatich hornospišských mestečkách.³⁷ V Spišskej Sobote bolo zo 123 majstrov 104 evanjelikov a iba 9 katolíkov.³⁸ Vo Veľkej boli v roku 1773 všetci mäsiari evanjelici.³⁹ Protireformácia však na nich ťažko doľahla. V mestečkách dochádzalo medzi katolíkmi a evanjelikmi k veľkým sporom. Odmietali spolupracovať a chceli vytvoriť samostatné cechy. Protestovali najmä proti prvému bodu artikul, v ktorom sa spomínalo len katolícke náboženstvo, pritom väčšina remeselníkov bola evanjelická.

Každý mäsiarsky majster, ktorý chcel pracovať v meste, sa musel uchádzať u mestskej rady o mešťanstvo. Bez neho nebolo možné remeslo v meste vykonávať. Získanie mešťanstva bolo podmienené vlastníctvom nehnuteľnosti na pôde mesta (dom, poľnohospodársky majetok, dielňa), pôvodom zo zákonného manželstva, mravnou bezúhonnosťou a zaplatením určitej taxy. Mäsiari, ako aj iní remeselníci, sa podieľali na rozvoji mesta po stránke hospodárskej i spoločenskej. Svoj nemalý podiel mali na výstavbe mesta a jeho opevnení, zúčastňovali sa strážení hradieb a pri obrane mesta mali vyhradené svoje miesta.

Mäsiarski majstri patrili medzi najbohatších a najväzenejších mešťanov. Ich domy sa spravidla nachádzali na námestí, alebo na hlavných uliciach. Okrem domov im patrili majere, orná pôda, záhrady a poľnohospodárske budovy, sýpky a humná. Mäsiari patrili medzi najväčších vlastníkov obecnej pôdy a lúk. Napr. v Kežmarku vlastnili mäsiari najdrahšie domy. Tie sa nachádzali v prvej dvanástine (správna územná jednotka v Kežmarku). V 18. storočí tu bývali mäsiarske rodiny Toppertzer, Cormides, Maucksch, Lany, Führer. Bohatší majstri vlastnili aj dva domy. Napríklad mäsiar Tobiáš Maucksch vlastnil dva domy v prvej dvanástine a ôsmej dvanástine. Mäsiar Juraj Altmann vlastnil až tri domy - všetky v ôsmej dvanástine. Najviac remeselníkov bývalo v ôsmej dvanástine a deviatej dvanástine, v ktorých sa nachádzali domy strednej veľkosti. Okrem domov vlastnili menšie množstvo pôdy a záhrady. Polia remeselníkov sa nachádzali predovšetkým v mestských častiach Goldberg, Dornberg, Schlakkendorf, Mechlerfeld, Na močiari a pri Bielej vode. Pri Ľubickom potoku, Kamennom moste, Na močiari a Pri mlyne sa nachádzali záhrady.⁴⁰ Remeselnícke dielne mäsiarov boli umiestnené v zadnom trakte domu, alebo vo dvore. Bolo to hlavne z bezpečnostných dôvodov. Vo dvore mali umiestnenú ľadovňu, chliev, udiareň a prípravňu.⁴¹

Mäsiarskym učňom sa mohol stať len ten, kto mal zákonný pôvod, bol nemeckej národnosti a jeho otec nebol katom, hrobárom, ani šarhom. Musel mať ručiteľov, ktorí zaňho učenie zaplatili. Učňovský poplatok určovali cechy. Učni boli medzi 14. a 17. rokom života, bývali v dome majstra, od neho dostávali obuv, stravu a ošatenie, ale za svoju prácu žiadnu mzdu. Predtým, ako ich prijali do učenia, sa museli osvedčiť v tzv. skúšobnej dobe, ktorá trvala okolo dvoch týždňov. Učni však v cechoch pôsobili skôr ako pomocníci. Pomáhali gazdinej pri domácich prácach a s hospodárstvom. Upratovali kuchyňu, dom a dielňu. Obsluhovali pri posedeniach rodiny. Majstrom a tovarišom pomáhali pri pomocných prácach. Ku skutočnej práci sa v podstate vôbec nedostali. Medzi učňami dominovali synovia majstrov. Z cechových kníh vyplýva, že majstri pracovali s jedným, nanajvýš s dvoma učňami a to v prípade, ak jeden z učňov bol synom majstra. Mäsiarsky učeň sa učil dva alebo tri roky. V roku 1611 zaplatil mäsiarsky učeň v Ľubici za učenie 25 denárov a v roku 1679 už 2 florény a 2 pinty vína (1 pinta = 33 až 4 litre).⁴² Učeň v Levoči musel najprv podstúpiť skúšobnú dobu 10 dní. Ak uspel, bol prijatý do učenia na 3 roky. Ako zápisné zaplatil jeden dukát do cechovej truhlice, jeden dukát majstrovi, pri ktorom bol prijatý do učenia a 2 funty vosku. Majstrovský syn mohol vykonať učenie aj do dvoch rokov.⁴³ Učeň v Kežmarku zaplatil v roku 1680 40 denárov a v roku 1728 40 rýnskych zlatých.⁴⁴ V roku 1776 zaplatil učeň v Spišskej Sobote 8 rýnskych zlatých a 30 grajciarov, syn majstra zaplatil len 2 rýnske zlaté. Po uplynutí učňovských rokov zaplatil ďalších 8 rýnskych zlatých a 30 grajciarov.⁴⁵ Po ukončení učenia bol učeň povýšený do tovarišského stavu. Predtým sa musel podrobiť krstu.

Tovariši museli dodržiavať prísne pravidlá cechu, za ich porušovanie boli postihovaní vysokými pokutami. Ich správanie muselo byť príkladné. Mäsiarski tovariši boli rovnako ako majstri zorganizovaní do vlastného tovarišského cechu. Ich cech však nemal úplne autonómne postavenie. Na ich čele stál cechom delegovaný starší majster. Nazýval sa „Herbrichsvater“, alebo „Herbergsvater“. Na starosti mal ubytovanie tovarišov v „Herbergu“, ubytovní tovarišov. Tovarišské cechy viedli vlastnú agendu. Tovarišské cechové knihy obsahujú údaje o všetkých tovarišoch, ktorí sa v rámci vandrovky zastavili v jednotlivých mestách a ubytovali sa v ubytovni. Mäsiarski tovariši sa v Kežmarku zorganizovali do cechu v roku 1595. Odpis apotvrdenie ich 19 - bodových artikul pochádza z roku 1760.⁴⁶ V piatich hornospišských mestečkách dnešného Popradu existovalo tiež bratstvo mäsiarskych tovarišov. Vzniklo v roku 1691. Povolenie na vytvorenie samostatného bratstva získali od levočského mäsiarskeho cechu, ktorý mu poskytol svoje artikuly na odpis. Artikuly potvrdil levočský magistrát.⁴⁷

Vo svojom remesle sa tovariši zdokonaľovali na vandrovke, ktorá trvala 2 roky. Majstrovský syn nemusel po zaplatení určitého poplatku vykonať vandrovku.⁴⁸ Pracovne boli tovariši najviac vyťažení. Za svoju prácu dostávali neprimerane malú mzdu. Ich pracovný čas trval v priemere 15 až 16 hodín s prestávkami na raňajky, obed a večeru. Artikuly tovarišom ukladali slušne sa správať voči majstrom a starším tovarišom a zakazovali svojvoľne trestať učňov. Pod hrozbou straty týždennej mzdy im zakázali sláviť modré pondelky alebo nepracovať počas týždňa. V ubytovni museli byť vždy načas a svoj odchod včas oznámiť. Vo sviatky a nedele museli chodiť do kostola pod hrozbou pokuty 4 grošov pre starších tovarišov a 2 pre mladších. Ak odmietli majstrovi pomoc, zaplatili 4 groše. Žiaden z nich nesmel vyjsť na ulicu so zakrvavenými rukami, holými nohami, alebo odhalenými stehnami, resp. v zakrvavenom odevu. Pod už vyššie spomínanou pokutou sa všetci museli presne o 12-tej hodine zúčastniť kvartálnych schôdzok pri otvorenej truhlici.⁴⁹ Továriši mali veľa povinností spojených s religiozitou cechov, a to bez ohľadu na náboženstvo. Nesmeli chýbať na procesiách, pomáhali mladším majstrom s prípravami pri cirkevných sviatkoch v kostole, starali sa o sviečky a pod.

Tovariš, ktorý sa chcel stať majstrom, a teda aj členom cechu, musel splniť niekoľko podmienok. Predovšetkým musel preukázať svoju odbornú zručnosť v rámci majstrovskej skúšky. Za pripustenie ku skúške musel zaplatiť vstupný poplatok a predložiť všetky potrebné písomnosti (rodný list, výučný list, tovarišské vysvedčenie). Syn majstra zaplatil len polovicu poplatku. Ak žiadosť bola schválená, zložil poplatok za možnosť vykonať skúšku. Skúška sa konala za prítomnosti starších majstrov a cechmajstra, niekde sa skúšky zúčastnil celý cech. Synovia majstrov mali značné úľavy. Okrem toho, že boli uchránení pred platením vysokých poplatkov, niekedy nemuseli vykonať skúšku v plnom rozsahu, ako sa to žiadalo od iných kandidátov. Napríklad v Kežmarku zaplatil syn majstra v roku 1642 8 florénov a 20 grošov, nemajstrovský syn 18 florénov. Od konca 17. storočia sa poplatok zvýšil na 13 florénov a 20 grošov premajstrovského a 21 florénov a 40 grošov pre nemajstrovského syna.⁵⁰ Majstrom sa mohol tovariš stať v piatich hornospišských mestečkách len vtedy, ak jeho žiadosť o prijatie do cechu bola akceptovaná a po zaplatení poplatku 6 rýnskych zlatých. Ako inkorporačný poplatok zaplatil 15 rýnskych zlatých.⁵¹ Majstrovský syn v Levoči, ktorý nechcel vykonať vandrovku, mohol tak učiniť po zaplatení 1 dukáta. Ak sa cudzí tovariš chcel stať majstrom a nevykazoval dostatočnú vandrovku, nemohol byť prijatý do cechu. Len v prípade, keby si chcel vziať za ženu majstrovskú dcéru alebo vdovu. Potom musel ešte zaplatiť 2 dukáty. Kto nedokončil vandrovku, musel najprv dva roky pomáhať majstrom v stánku.⁵² Cechy pri prijímaní nových majstrov uprednostňovali majstrovských synov. Príčinou bolo preťažovanie trhu a narastanie konkurencie. Zvyšovali sa vstupné poplatky, komplikovala sa možnosť získania meštianskeho práva. Tovariš, ktorý sa zaujímal o nadobudnutie majstrovského práva, musel mať istý kapitál. Nemajstrovský syn bez, alebo s malým kapitálom, mohol dúfať v ženbu s majstrovou dcérou, alebo vdovou, ktorá bola garanciou vstupu do cechu. Cech ostával uzavretý a takýmto spôsobom prísne reguloval nárast počtu svojich členov. Remeslo ostávalo v rukách niekoľkých rodín a dedilo sa z generácie na generáciu.

U mäsiarov bola skúška stanovená na posledný deň fašiangov, preto bola veľkou slávnosťou s hudbou a strelbou, ktorej sa zúčastňovalo celé mesto. Tovariš musel vlastnoručne skoliť av ten istý deň spracovať býka a prasa. Kým došlo k samotnej skúške, mestom prechádzal sprievod majstrov, pred ktorým boli hnané zvieratá určené na porážku. Býk bol ovešaný stuhami, niekedy mal rohy natreté na zlato. Ak majstrovská skúška prebehla podľa predpisov, tovariš sa stal majstrom a zaplatil inkorporačnú taxu, čiže majstrovský poplatok. Ak sa skúška nevydarila, mohol ju o rok zopakovať.⁵³ Podľa levočských artikul z roku 1573 musel kandidát na majstra vlastnoručne zabiť vola a opieť ho. Potom zabil prasa a teľa a pri mäsiarskom stánku ich rozporcioval podľa druhu. Ak pri skúške neobstál, musel sa znova vybrať na vandrovku, alebo po dobu jedného roka predávať u majstra v stánku mäso. Ak uspel, požiadal u mestskej rady o meštianske právo, za čo zaplatil 25 denárov. Cechu zaplatil tiež 25 denárov.⁵⁴ Ak niektorý z kandidátov na majstra v Spišskej Novej Vsi nedokázal naporciovať mäso, zaplatil do cechovej truhlice 2 zlaté.⁵⁵ Budúci majster v Spišskej Belej musel v roku 1788 ako vstupné zaplatiť 4 rýnske zlaté, majstrovský poplatok ho stál 15 rýnskych zlatých a zaplatil aj pokutu 4 rýnske zlaté. Okrem toho musel cechu zaplatiť aj 100 funtov hovädzieho mäsa, 90 funtov bravčového mäsa a polovicu teľaťa, k tomu veľký a malý sud piva, 12 funtov masti a 4 pinty vína.⁵⁶ Po úspešnom vykonaní majstrovskej skúšky musel nový majster požiadať mestskú radu o meštianske právo. V Levoči ho sprevádzali dvaja cechmajstri, ktorým musel pripraviť raňajky a 2 pinty vína. Potom zaplatil 5 funtov vosku.⁵⁷ Po vykonaní týchto povinností pripravil cechovú hostinu. Cechové artikuly predpisovali, z akých jedál sa hostina skladala. Napr. Ján Roth z Ľubice, ktorý sa stal v roku 1689 majstrom, musel pripraviť hostinu aj na raňajky a aj na večeru. Na raňajky musel solumajstrom pripraviť 2 rezne, bravčové stehno, jahňacie kotlety, 2 kusy bieleho chleba a 2 koláče. Na zapitie víno alebo pálené. Na večernú hostinu pripravil 4 sliepky s ryžou, 4 plnené prasiatka, 4 plnené husi, 4 plnené teľacie prsia, 4 hovädzie pečené a pre každého majstra mäso v soli, kus hovädzieho mäsa a pstruha. Pri stole sedelo 19 majstrov a 5 vdov.⁵⁸

Keď sa tovariš po dlhých útrapách konečne stal majstrom, nemal ešte zaručenú plnú rovnoprávnosť

s ostatnými majstrami. Stal sa najmladším majstrom, na plecía ktorého spadalo mnoho povinností a bol obmedzovaný rôznymi cechovými nariadeniami. Tieto povinnosti musel plniť dovtedy, kým do cechu nebol prijatý nový člen. Napríklad do roka nesmel zamestnať tovarišov a prijať učňov, veľa povinností mal pri zvolávaní majstrov na schôdzu a počas jej trvania, tiež s prípravami prípadného pohrebu v cechu, stráže pri mŕtvom a pod. Bolo to nemálo úloh na jedného majstra. Tí, ktorí pochádzali z bohatších rodín, sa tomu mohli vyhnúť zaplatením malého výkupného.

Len majstri mali právo vyrábať vo vlastnej réžii a umiestňovať výrobky na trhu. Patrili im všetky výhody cechu plynúce zo štatútov. Od každého z nich sa vyžadovala svedomitá práca a kvalitné výrobky. Predávať mohli iba na trhu, podomový obchod bol zakázaný. Tomu, kto zákaz porušil, bolo zhabané mäso a odovzdané mestskému špitálu. Vinníka potrestala mestská rada.⁵⁹ Nový majster sa musel čo najskôr osamostatniť nadobudnutím dielne, musel vlastniť dom a dvor.⁶⁰ Väčšina cechov žiadala od svojich členov nemecký pôvod.

Na osobný život mäsiarov je potrebné pozerať predovšetkým z hľadiska ich organizovania sa v cechoch. Ich zriadenie svojimi pravidlami zasahovalo hlboko do spoločenského, náboženského i osobného života každého jeho člena a pôsobilo aj na jeho rodinných príslušníkov. Cech ochraňoval spoločné záujmy svojich členov, čím zvyšoval súdržnosť a spolupatričnosť majstrov a garantoval ich sociálne zabezpečenie. Umožňoval majstrom uplatnenie na trhu, a zároveň ich chránil pred fušermi. Ochrana proti fušerom tvorila jednu z podstatných častí artikul. Fušeri sa nesmeli usádzať v mestách, v ktorých pracovali remeselníci príslušného remesla. Členstvo v cechu zaručovalo hospodársku a spoločenskú rovnoprávnosť medzi všetkými majstrami, čím sa zmenšila alebo úplne vylúčila konkurencia. Zároveň si majstri, výrobou príbuzní, nesmeli zasahovať čiže fušovať do remesla. Mäsiari nesmeli fušovať do remesla nikomu, kto pracoval s kožou, resp. ju spracovával, ako boli šustri, garbiari, či kožušníci.⁶¹ Majstri sa museli podriaďiť aj rôznym iným cechovým predpisom. Za ich porušovanie boli postihovaní peňažnými alebo inými pokutami. Podľa Spišského zákonníka - Zipser Wilkühr zo 14. storočia mohli voľa alebo kravu poraziť dvaja majstri s pomocou jedného tovariša. Jeden mäsiar sám mohol poraziť len jedno prasa, alebo teľa, jednu ovcu, alebo hydinu. Na trhu mohol ponúknuť to isté mäso len dvakrát. Ak ho ponúkol tretíkrát, pokuta ho neminula. Toto mäso nemohol ponúknuť ani na trhu, ktorý sa konal v inom meste.⁶² Mäsiari si prenajímali svoje stánky od mesta. V Kežmarku za ne v roku 1547 zaplatili 36 zlatých, a to 18 zlatých v nedeľu pred Vianocami a zvyšok na Vianoce.⁶³ Mäsiar nesmel mäso predávať potajme a rohy s kosťami vyhadzovať za mestské múry. Zlé mäso odovzdával do špitála, chudobným rozdával na deň patróna cechu prvého novembra.⁶⁴ Podľa artikul z roku 1637 museli mať mäsiari v Ľubici každý deň otvorené aspoň dva stánky o 8. hodine ráno a od 11. hodiny do 14. hodiny poobede, aby si každý mohol zadovážiť čerstvé mäso. Na výber museli mať viacero druhov mäsa. V prípade, že by toto nariadenie porušili, museli sa dostaviť na súd a zaplatiť pokutu 1 florén.⁶⁵ V roku 1773 bolo v Ľubici 8 predajní mäsa. Za ich používanie platili ročne tri uhorské zlaté. Mesto od nich dostávalo zadarmo mäso na rozličné úradné pohostenia.⁶⁶ Mäsiari v Spišskej Novej Vsi nesmeli predávať mäso počas piatka, nedele a sviatkov, okrem prípadu núdze. Stánky mohli otvoriť až po skončení omše pod pokutou 2 funty vosku, ktoré odovzdali kostolu. Zaujímavým bol zákaz zabíjania psa pod hrozbou vylúčenia z cechu a straty cti. Rovnaký postih čakal majstra, ktorý by porazil choré zviera. Na ulicu nesmel nik vyjsť v špinavom, či zakrvavenom odeve, resp. sa s nožom dostaviť na večeru. Všetky predmety a oblečenie, ktoré sa používali pri výkone remesla, museli ostať v dielni.⁶⁷

K povinnostiam cechov patrilo aj dohliadanie na udržiavanie poriadku počas trhu. Cech postavil k mestským hradbám, vežiam a ku mestskej bráne dvoch mužov - najmladších majstrov. Každý tovar ponúkaný na trhu bol kontrolovaný. Ten, ktorý nevyhovoval predpisom, bol zhabaný. Ten, kto ho predával, potrestaný pokutou. Prísne bola kontrolovaná aj správnosť váh a mier. Kvôli sociálnej rovnosti medzi majstrami boli určené pravidlá porážania zvierat počas trvania trhu. Každý majster mohol poraziť len jedného býka, 2 prasatá alebo 4 teľatá, 6 oviec, či 12 jahniat. Kto predpisy nedodrжал, bol pokutovaný. Ak niektorý majster našiel na ceste zatúlaného býka, alebo teľa, nesmel si ho privlastniť. Ak by sa mu nepodarilo nájsť majiteľa, musel zviera predviesť pred cechovú vrchnosť. Tá rozhodla, čo sa so zvieratom stane.⁶⁸

Majstri sa schádzali na oficiálnych schôdzkach cechu, tzv. kvartáloch, štyrikrát do roka. Okrem toho sa schádzali pri rôznych príležitostiach aj na mnohých neoficiálnych posedeniach cechu. Na zhromaždení cechu nesmeli majstri nosiť zbraň, nebolo prípustné sa hádať, či trieskať po stole. Život v cechu mal aj svoju náboženskú stránku. Každý člen sa musel pod hrozbou pokuty zúčastňovať bohoslužieb a nesmel chýbať pri žiadnom z náboženských sviatkov cechu. Veľký sviatok mali mäsiari Spišskej Belej a Spišskej Soboty na Hromnice. Vtedy sa všetci museli zúčastniť na slávnostných bohoslužbách. Kto neprišiel, bol pokutovaný.⁶⁹ Pobožnosti mali od prvých nešpor pred dňom až po nešpory v deň sviatku. Vtedy dávali aj oferu na kostol.⁷⁰ V kostole mali vyhradený svoj oltár, o ktorý sa starali. Napr. mäsiarom v Spišskej Belej

patril bočný oltár Panny Márie vo farskom kostole.

Na čele cechovej hierarchie stál cechmajster. Cechmajstrovi prislúchala prvostupňová živnostensko-policiajná jurisdikcia, čiže právo súdiť a trestať členov cechu za menšie priestupky, živnostenské prečiny a mravné poklesky. Opatroval cechovú truhlicu, s dvoma pomocníkmi navštevoval majstrovské dielne a kontroloval kvalitu výrobkov. Členovia cechu si cechmajstra slobodne volili. V Kežmarku volili mäsiari štyroch cechmajstrov, od 18. storočia dvoch a cechového komisára. Volení boli na tri roky. Mäsiari si volili cechmajstra v piatich hornospišských mestečkách vždy na Turíce.⁷¹ Po zvolení nového cechmajstra, bola do jeho domu slávnostne prenesená cechová truhlica, ktorú sprevádzal sprievod s muzikou, zložený z majstrov, tovarišov a učňov.

Súčasťou členstva bolo odvádzanie rôznych poplatkov do cechovej truhlice. Každý kvartál museli majstri zložiť vopred dohodnutú sumu. Kvartálne poplatky sa zaznamenávali do cechovej dokumentácie. Mäsiari v Kežmarku zaznamenávali poplatky majstrov pravidelne od roku 1606 do roku 1700. Počet platiacich majstrov bol vždy konštantný. V roku 1606 to bolo 23 majstrov, neskôr sa počet zvýšil na 27. Najväčší poplatok bol 14 rýnskych zlatých a najnižší 1 zlatý. Napríklad v roku 1650 platil najviac Baltazár Toppertzer – 14 rýnskych zlatých, 12 zlatých platil Tomáš Sponer, 10 platili Irge Cernel, Dávid Maucksch, Ľudovít Börk a Jakub Eysdorffer. Najmenej 1 zlatý platil Dávid Mattiašy.⁷² Okrem príjmov z kvartálnych poplatkov majstrov, boli ďalším finančným zdrojom poplatky učňov za prijatie do učenia a prepustenia z neho, ďalej poplatky tovarišov a nových členov cechu. Z cechovej knihy mäsiarov si možno urobiť predstavu o tom, na aké účely cechy vyzbierané peniaze použili. Z ročného vyúčtovania v roku 1644 sa možno dozvedieť, že cech nakúpil chlieb za 15 grošov, dve prasatá za 30 grošov, hovädzinu za 84, telacinu a chlieb za 86 grošov. Na sviečky v kostole prispel 1 denárom, pre zvonára 24 grošmi. Tesárovi za dva dni práce na mäsiarskom pulte zaplatil 54 grošov. Z cechovej pokladnice sa financovali aj dary pre bývalého a novozvoleného cechmajstra a ich ženy. V roku 1644 prispel cech na tieto dary sumou 2, 58 denárov. Od roku 1650 sú v knihe záznamy o poplatkoch, ktoré platil cech mestu. Poplatok sa platil ročne a bol konštantný 136 denárov. V roku 1659 zaplatili mestu 179, 83 denárov. Platba 117, 81 denárov sa odvádzala aj na hrad Štefanovi Tökölymu. Veľká časť cechových finančných zdrojov bola použitá na sociálne zabezpečenie majstrov v núdzi, chorobe, chudobe a vdovstve u žien. Po pominutí núdze musela postihnutá osoba poskytnutú finančnú čiastku vrátiť späť do cechovej truhlice, z ktorej mohol byť neskôr podporovaný iný člen cechu.

Mäsiari predávali svoje výrobky na týždenných trhoch a jarmokoch. Jarmoky mohli navštevovať aj v iných mestách a ponúkať svoj tovar na predaj. Na Spiši nebolo mesiaca, v ktorom by sa nekonal aspoň jeden jarmok. Mäsiari mali teda dobré odbytové možnosti. Kežmarskí a levočskí majstri sa mohli slobodne pohybovať po celej provincii a navštevovať výročné jarmoky v Prešove, Košiciach, v Poľsku a trinástich Poľsku zálohovaných spišských mestách (1412 - 1772), po ich navrátení späť do Uhorska v Provincii šesťnástich spišských miest. Mäsiarski majstri z piatich hornospišských mestečiek mohli predávať svoj tovar aj na trhoch a výročných jarmokoch v Spišskej Novej Vsi,⁷³ mäsiari zo Spišskej Belej aj v Starej Lubovni, Podolínci a v Hniezdom.⁷⁴

Mäsiari predávali v roku 1538 jeden funt hovädzieho mäsa za 11 denára, 2 kurčatá alebo jedna hus stála 6 denárov. V roku 1623 stál jeden funt hovädziny, alebo telaciny 2 denáre, jeden pár volov 61 denárov, priemerné prasa stálo 20 florénov. V roku 1637 stál funt mäsa 2, 5 floréna, v roku 1605 stála v Ľubici krava 3, 5 floréna, žrebec 5 florénov.⁷⁵ V roku 1639 sa kežmarskí mäsiari sťažovali, že stále klesá cena mäsa a preto žijú v biede. Hovädzie mäso predávali za 4 denáre.⁷⁶ V roku 1645 vznikol spor medzi levočskými mäsiarmi, šustrami a garbiarmi. Problém nastal v predražovaní výrobkov majstrov šustrov a garbiarov. Tí sa pri obvinení obrátili proti mäsiarom, od ktorých museli nakupovať drahé kože. To spôsobovalo zdražovanie aj výrobkov ich cechov. Z toho dôvodu žiadali znížiť ceny koží mäsiarskym cechom.⁷⁷ V 18. storočí ďalej klesala cena mäsa. V roku 1704 stál funt hovädzieho mäsa 3 1 denára, telacieho 4 denáre, bravčového 6 denárov a bravčové karé stálo 1 1 denára.⁷⁸ V roku 1770 stálo hovädzie mäso 2 1 denára, bravčové s opečenou kožou 3 1, bez 3 denáre, loj stál 6 denárov a sviečky 9 denárov.⁷⁹ Situácia na trhu nebola zlá len pre kežmarských mäsiarov, ale aj mäsiarov z Levoče, Spišskej Belej, Spišskej Novej Vsi a okolia. So svojimi žiadosťami o zvýšenie ceny mäsa a mäsových výrobkov na trhu sa neustále obracali, či už na mestský magistrát alebo na Spišskú župu. Kežmarskí mäsiari boli v roku 1742 za neustále protesty proti nízkym cenám mäsa vylúčení zo špeciálneho kežmarského mäsiarskeho trhu. Mesto pozvalo na trh mäsiarov z okolia.⁸⁰ V roku 1762 nakoniec svojvoľne predávali mäso za vyššie ceny, ako boli určené limitáciou. Za tento počin boli Spišskou župou súdne stíhaní. Za ich oslobodenie sa postavil kežmarský magistrát.⁸¹

Osobitnou kapitolou bola účasť židovských mäsiarov na jarmokoch. Židia síce mali prístup na kežmarské jarmoky, ale často boli diskriminovaní.⁸² Židovskí mäsiari z Huncoviec nemali prístup na kežmarské trhy,

ale predávali prostredníctvom kežmarských mäsiarov. Mäsiari sa zaoberali aj predajom hovädzieho dobytku. Židia z Huncoviec spracovávali mäso, ktoré im dodávali kežmarskí mäsiari. Ročne im za túto službu platili 40 zlatých. Dohoda, ktorú huncovskí židovskí mäsiari s kežmarskými uzavreli, bola pre nich dosť nevýhodná. Pri akomkoľvek jej porušení mali kežmarskí majstri právo prerušiť kontakty a nedodávať požadované mäsové výrobky.⁸³ Neskôr mali židovskí mäsiari z Huncoviec slobodný prístup na kežmarské jarmoky. Proti tomuto právu však remeselníci z Kežmarku často protestovali.⁸⁴

Na vonkajšiu prezentáciu cechu slúžili rôzne cechové zvyklosti - voľby cechmajstrov, vykonávanie majstrovskej skúšky, prechod z nižšieho stupňa remeselníckej hierarchie na vyšší, sviatok patróna cechu. Prípravy cechových osláv a obradov patrili medzi úlohy tovarišov. Cechové oslavy mäsiarov vyvrcholili v čase fašiangov a patrili medzi najväčšie. Vyplývalo to z ich spoločenského postavenia v meste.

Tovariši, sprevádzaní hudbou, pripravili masku z čerstvej telacej kože, ktorú vypchali slamou, pripevnili na tyč a vystrčili cez oblok ako vývesný štít fašiangovej slávnosti. V čase fašiangov sa konala majstrovská skúška i krst učňov. Tovariši nosili učňov obkročmo sediacich na tyčiach, a tí rozhadzovali po meste sušené slivky a čierne uhlíky. Kto nepostrehol rozdiel, pocítili to zuby. Medzitým sa pred domom cechmajstra postavili dve kade. V jednej bola chladná, čistá voda, v druhej sa chladná voda zmiešala s výkalmi dobytku a odpadkami zo zabíjačiek. Na pokyn cechmajstra učňov trikrát ponorili najprv do špinavej potom do čistej vody. Tí potom vylievali vodu z kadi na okolostojacich. Zvyk zrejme poukazuje na skutočnosť, že mäsiari vyžadovali zvýšenú pozornosť čistote tela, tak potrebnú v tomto remesle. Neskôr bol zvyk zakázaný. Prepúšťanie učňov sa dialo pri otvorenej truhlici a od konca 18. storočia aj za prítomnosti cechového komisára.⁸⁵ Tovariši usporadúvali aj husacie preteky „Gansreisen“. Cez ulicu sa našponoval povraz, do prostriedku sa uviazali dve živé husi. Tovariši na koňoch vo dvojiciach pricválali k husiam a snažili sa ich úderom usmrtiť. V druhom kole sa každý snažil odtrhnúť z husi čo najväčší kus mäsa. Víťazom bol vlastník najväčšieho kusa. Slávnosť pokračovala tancom pred ubytovňou tovarišov. Organizoval ho najstarší tovariš tak, aby neostalo sedieť žiadne dievča. Tanec bol dobrou príležitosťou spoznať predovšetkým dcéry cechových majstrov. Tancovalo sa na ulici. Od obeda do súmraku mohli tancovať aj deti. Potom bola prestávka na večeru a po odznení signálu trubačov sa pokračovalo ďalej v tanci. Pilo sa slabé pivo, aby nedochádzalo k výtržnostiam.⁸⁶

Poznámky a literatúra:

¹ Z celkového počtu 163 majstrov rôznych remesiel. SUCHÝ, M.: Dejiny Levoče 1. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1974, s. 79. ŠPIESZ, A.: Remeslá, cechy a manufaktúry na Slovensku. Martin : Osveta, 1983, s. 28.

² Z celkového počtu 118 remeselníkov. BARÁTHOVÁ, N.: Nad Kežmarkom vietor veje. Bratislava : Tatran, 1990, s. 42. SZONTAGH, J.: Počiatky remesiel, manufaktúr a továrenskej výroby. In: Kežmarok. Bratislava : Obzor, 1969, s. 18.

³ JANKOVIČ, V.: Z minulosti Spišskej Soboty. In: Nové obzory 8. 1966, s. 160.

⁴ SUCHÝ, M.: c. d., s. 234, 235, 237.

⁵ SZONTAGH, J.: c. d., s. 18, 19.

⁶ Štátny archív Levoča (ďalej len ŠA - L), pobočka Poprad (ďalej len p. P.), Lubický archív, sign. IA - 75.

⁷ KURUC, J.: Spišská Nová Ves - hospodársky život. In: Spišská Nová Ves 1. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1968, s. 39, 40.

⁸ V tom čase to bolo viac ako polovica obyvateľstva. CHALUPECKÝ, I.: V poľskom zálohu 1412 - 1772. In: Dejiny Popradu, Košice : Oriens, s. 82.

⁹ CHALUPECKÝ, I.: Inventár spišského starostovstva z roku 1758. In: Z minulosti Spiša, č. III - IV, 1995/1996, s. 84.

¹⁰ ŠPIESZ, A.: Remeslo na Slovensku v období existencie cechov. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1972, s. 165, 166.

¹¹ SUCHÝ, M.: c. d., s. 302.

- ¹² ŠA - L, p. P., magistrát mesta Kežmarok (ďalej len MMK), sign. IA - 120. V Kežmarku pracovalo 71 učňov.
- ¹³ ŽIFČÁK, F.: Na prahu modernej spoločnosti 1772 - 1848. In: Dejiny Popradu. Košice : Oriens, 1998, s. 116.
- ¹⁴ ŠPIESZ, A.: Remeslo na Slovensku v období existencie cechov, s. 171.
- ¹⁵ ŠA - L, Provincia XVI spišských miest (ďalej len SM), provinčný archív, 138/1776.
- ¹⁶ KURUC, J.: Spišská Nová Ves - hospodársky život, s. 40. ŠPIESZ, A.: Remeslo na Slovensku v období existencie cechov, s. 38.
- ¹⁷ ŠA - L, p. P., MMK, Perg. XXXIII.
- ¹⁸ BARÁTHOVÁ, N.: c. d., s. 46.
- ¹⁹ GENERSIICH, Ch.: Merkwürdigkeiten der Königlichen Freystadt Késmark in Oberungarn am Fuße der Carpaten 2. Košice, 1807, s. 313.
- ²⁰ ŠA - L, p. P., MMK, bez sign. Cechová kniha mäsiarov z rokov 1606 - 1871.
- ²¹ ŠA - L, Magistrát mesta Levoča (ďalej len MML), trieda (ďalej len tr.) XII, sign. 16a.
- ²² CHALUPECKÝ, I.: V poľskom zálohu..., s. 94. ŠA - L, p. P., Magistrát mesta Spišská Sobota (ďalej MM - SS), bez sign./1681. Cechová kniha mäsiarov.
- ²³ VOJTAS, J. - SZONTAGH, J.: Zo starších dejín remesiel a obchodu v Spišskej Belej. In: Spišská Belá 1. Bratislava : Obzor, 1971, s. 79.
- ²⁴ WEBER, S.: Zipser Geschichts- und Zeitbilder. Levoča, 1880, s. 194.
- ²⁵ CHALUPECKÝ, I.: V poľskom zálohu..., s. 95. Do poľského zálohu sa dostali v r. 1412. Poľskému panovníkovi ich založil Žigmund Luxemburský. Záloh trval do r. 1772.
- ²⁶ ŠA - L, p. P., Osobný fond Krompecherovcov (ďalej len OF. Krompecher), 77/1649 - 1846. Protokol mäsiarskeho cechu.
- ²⁷ ŠA - L, p. P., MM - SS, bez sign./1681. Cechová kniha mäsiarov. Tie isté záznamy obsahuje aj cechová kniha zo Spišskej Soboty z rokov 1642 - 1657. ŠA - L, p. P., MM - SS, bez sign./1642 - 1657. Cechová kniha mäsiarov.
- ²⁸ ŠA - L, p. P., MM - SS, bez sign./1612 - 1870. Cechová kniha mäsiarov.
- ²⁹ ŠA - L, p. P., OF. Krompecherovcov, 11/1774 (1777) (1783). Artikuly 16 spišských miest.
- ³⁰ ŠA - L, SM, 315/1814 adm., 417/1814 adm., 2/1814 adm., 1706/1814 adm.
- ³¹ WEBER, S.: Geschichte der Stadt Leibitz. Kežmarok, 1896, s. 125.
- ³² ŠA - L, p. P., Ľubický archív, sign. IA - 75. Po navrátení zálohovaných miest späť do Uhorska v r. 1772 došlo k vytvoreniu novej správnej jednotky Provincia 16 spišských miest.
- ³³ ŠA - L, p. P., Ľubický archív, sign. IA - 100. Účtovná kniha z rokov 1828 - 1873.
- ³⁴ SUCHÝ, M.: c. d., s. 300. Levoča prešla na stranu reformácie v roku 1544. CHALUPECKÝ, I.: V poľskom zálohu..., s. 84 - 85.
- ³⁵ V Kežmarku bolo zo všetkých remeselníkov až 88% evanjelikov a.v. ŠA - L, p. P., MMK, sign. IA - 120.
- ³⁶ KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodársky život v rokoch 1412 - 1918. In: Spišská Belá. Prešov : Univerzum, 2006, s. 77.

- ³⁷ CHALUPECKÝ, I.: V poľskom zálohu..., s. 84, 87. JANKOVIČ, V.: c. d., s. 168.
- ³⁸ ŽIFČÁK, F.: Na prahu modernej spoločnosti, s. 117.
- ³⁹ MALOVCOVÁ, B. a kol.: Velká 1268 – 1998. Poprad : Mestský úrad Velká, 1998, s. 18.
- ⁴⁰ ŠA – L, p. P., MMK, sign. IA –103. Kúpno-predajné zmluvy (1725 – 1747),
sign. IA – 104. Kúpno-predajné zmluvy (1742 – 1762).
- ⁴¹ BOTÍK, J. – SLAVKOVSKÝ, P.: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. 2. diel. Bratislava : Veda, 1995, s. 109, 110.
- ⁴² WEBER, S.: Geschichte der Stadt Leibitz, s. 123.
- ⁴³ ŠA – L, MML, tr. XII, sign. 94/10.
- ⁴⁴ ŠA – L, p. P., MMK, bez sign. Cechová kniha mäsiarov z rokov 1606 – 1871.
- ⁴⁵ ŠA – L, SM, provinčný archív, 138/1776.
- ⁴⁶ ŠA – L, p. P., MMK, bez sign. Doklady mäsiarskeho majstra Eliáša Führera. list č. 4 – artikuly cechu mäsiarov z 7. apríla 1760. Potvrdenie artikul z 9. marca 1595.
- ⁴⁷ ŠA – L, p. P., MM – SS, bez sign/1691 – 1801. Cechová kniha mäsiarov.
- ⁴⁸ ŠA – L, MML, tr. XII, sign. 94/10.
- ⁴⁹ ŠA – L, p. P., MMK, bez sign. Doklady mäsiarskeho majstra Eliáša Führera, list č. 4 – artikuly cechu mäsiarov zo 7. apríla 1760. Potvrdenie artikul z 9. marca 1595.
- ⁵⁰ ŠA – L, p. P., MMK, bez sign. Cechová kniha mäsiarov z rokov 1606 – 1871.
- ⁵¹ ŠA – L, SM, provinčný archív, 138/1776.
- ⁵² ŠA – L, MML, tr. XII, sign. 94/10.
- ⁵³ ŠA – L, SM, provinčný archív, 138/1776.
- ⁵⁴ NEMESKÜRTHYOVÁ, L.: Pohľad na život v cechoch na Slovensku v 16. storočí. In: Zborník Slovenského národného múzea. História, roč. LXXXV, 1991, č. 31, s. 11.
- ⁵⁵ GRESCHIK, V.: Alte Satzungen einiger Gewerbezünfte in der Zips. In: Karpaten – Post, roč. 60, 1939, č. 7. Príloha: Zipser Heimat.
- ⁵⁶ KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodársky život..., s. 92.
- ⁵⁷ ŠA – L, MML, tr. XII, sign. 94/10.
- ⁵⁸ WEBER, S.: Geschichte der Stadt Leibitz, s. 129.
- ⁵⁹ SUCHÝ, M.: c. d., s. 243.
- ⁶⁰ BARÁTHOVÁ, N.: c. d., s. 46.
- ⁶¹ ŠA – L, SM, provinčný archív, 138/1776.
- ⁶² Publikoval ich PIIRAINEN, I. T.: Nachträge zum Zipser Recht. Die Handschrift 14 und 15 der Zipser Willkühr. Levoča : Polypress, 2001, s. 72, 75, 77, 79, 81, 95.
- ⁶³ PIIRAINEN, I. T.: Nachträge zum Zipser Recht, s. 71.
- ⁶⁴ BARÁTHOVÁ, N.: c. d., s. 46. BARÁTHOVÁ, N. História mesta: Cechové zvyky.

<http://www.kezmarok.com/historia/cechove-zvyky/index.htm> (2003-03-14).

⁶⁵ WEBER, S.: Geschichte der Stadt Leibitz, s. 125.

⁶⁶ ŠA - L, SM, Ľubica - varia.

⁶⁷ GRESCHIK, V.: Alte Satzungen einiger Gewerbezünfte in der Zips. In: Karpaten - Post, roč. 60, 1939, č. 7. Príloha: Zipser Heimat.

⁶⁸ ŠA - L, MML, tr. XII, sign. 94/10.

⁶⁹ ŠA - L, SM, provinčný archív, 138/1776.

⁷⁰ WEBER, S.: Zipser Geschichts- und Zeitbilder, s. 194.

⁷¹ ŠA - L, p. P., MM - SS, bez sign./1681. Cechová kniha mäsiarov.

⁷² ŠA - L, p. P., MMK, bez sign. Cechová kniha mäsiarov z rokov 1606 - 1871.

⁷³ ŠA - L, SM, provinčný archív, 138/1776.

⁷⁴ VOJTAS, J. - SZONTAGH, J.: Zo starších dejín remesiel a obchodu v Spišskej Belej, s. 80 - 81.

⁷⁵ WEBER, S.: Geschichte der Stadt Leibitz, s. 125.

⁷⁶ ŠA - L, MML, tr. XIII, sign. 28/1639.

⁷⁷ ŠA - L, MML, tr. XII, 91/2.

⁷⁸ ŠA - L, MML, tr. XIII, sign. 55/43.

⁷⁹ Preise in der Zips 1419 - 1848. In: Karpathen - Post, roč. 15, 1894, č. 46, s. 2.

⁸⁰ BARÁTHOVÁ, N.: c. d., s. 46.

⁸¹ ŠA - L, Spišská župa (ďalej len SŽ), sign. 209/1762.

⁸² ŠA - L, SŽ, sign. 151/1760, 259/1760.

⁸³ ŠA - L, SŽ, sign. 244/1791.

⁸⁴ ŠA - L, SŽ, sign. 260/1823, 673/1823, 42/1824, 596/1831.

⁸⁵ Tieto zvyky opísali HORVÁTHOVÁ, E.: Remeselnícke zvyky v Kežmarku na počiatku minulého storočia. In: Acta ethnologica slovaci I. Bratislava : SAV, 1974, s. 125, 126. BARÁTHOVÁ, N.: c. d., s. 45. BARÁTHOVÁ, N.: História mesta: Cechové zvyky. <http://www.kezmarok.com/historia/cechove-zvyky/index.htm> (2003-03-14).

⁸⁶ Presnejšie tieto zvyky opisujú: GRESCHIK, V.: Alte Kesmarker Gebräuche. In: Zipser Heimat, 1930, zošit 4. HORVÁTHOVÁ, E.: Remeselnícke zvyky v Kežmarku..., s. 129 - 131.

Die Traditionen der Fleischer in der Zips

Das Handwerk der Fleischer gehört zu den ältesten in der Geschichte des Handwerks. Die Fleischer-/Fleischhackermeister konnte man in jedem Ort antreffen. Die Fleischer gehörten zu den Ehrenbürgern der Städte und nahmen einen wichtigen Platz in der Stadtverwaltung ein. Die Meister bildeten demnach schon früh eigene Zünfte, die zu denen mit den meisten Mitgliedern gehörten. Die Fleischerzünfte hatten daher eine lange und interessante Geschichte. Die Würde ihrer Zünfte wurde durch ihre Traditionen repräsentiert.

